

Комар А. О.

*курсант факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань*

Науковий керівник:

Саєнко М. І.

*доцент кафедри теорії
та історії держави та права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОНСТИТУЦІЇ ДЕРЖАВ ЯК ОБ'ЄКТ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасна Україна перебуває на витку модернізації політичної системи суспільства. Сучасні інновації та ініціативи у сфері державної влади та формування громадянського суспільства об'єктивно мають бути спрямовані на пошук адекватних відповідей на системні протиріччя і конфлікти, народжені як у рамках радянської політичної системи, так і в перші десятиліття незалежності України радянської політичної системи, так і в перші десятиліття незалежності України.

За роки становлення суверенної державності України питання про рішення подібних протиріч і конфліктів часом ставали дуже актуальними. І самі суб'єкти конституційних правовідносин, і теоретики конституційного права не мали необхідного досвіду у вирішенні проблем такого характеру. Це пояснюється, насамперед, тим фактом, що радянська ідеологія не визнавала навіть можливості існування конфліктів у «розвиненому соціалістичному суспільстві». Вважалося, що державно-правові конфлікти виключаються самим суспільним ладом.

Водночас, конфлікти існували завжди і радянська державно-правова практика, як правило, не використовувала демократичних методів вирішення конфліктів, віддаючи перевагу насильницьким формам ліквідації протиріч, що виникають. Така державна політика продемонструвала свою помилковість подіями 1989–1991 рр., коли влада вже не могла подолати ту колосальну кількість конфліктів, назрілих навколо неї і в ній самій, що сама влада зі стабілізуючого суспільно-політичного чинника перетворилася на дестабілізуючий фактор нестабільності.

Без перебільшення можна стверджувати, що цілковите ігнорування зарубіжного та вітчизняного досвіду розв'язання конституційних конфліктів і протиріч у процесі взаємовідносин громадянського суспільства і держави

стало першопричиною як Помаранчевої революції 2004 р., так і, особливо, Революції Гідності 2013–2014 рр.

Слід констатувати, що спроби розв'язати подібні протиріччя і запобігти породжуваним ним конфліктним ситуаціям конституційного характеру, у період підготовки і прийняття чинної Конституції України призвели до того, що глобальні конституційні перетворення середини 90-х років минулого століття не тільки нівелювали старих, а й породили значну кількість нових конституційних протиріч, більшість з яких не тільки зачепили засади конституційного ладу України, а й створили певні передумови для порушення його цілісності, насамперед в аспекті взаємовідносин громадянського суспільства і держави.

Істотно посилила ситуацію модернізація конституційної матерії у 2004 та 2010 роках, що дозволяє експертам у галузі конституційного права не тільки вказувати на протиріччя Конституції, а й взагалі говорити за Основний Закон та конституційної реформи, тобто їх здатність детермінувати соціально-політичні конфлікти і суперечності між громадянським суспільством і державою.

Порушуючи питання щодо конфліктності в системі конституційного ладу та протиріччя між громадянським суспільством і державою ми, насамперед, ведемо мову про те, що в юридичній науці прийнято.

Правонаступність насамперед означає забезпечення стійкості основ правової системи в процесі її розвитку. Проблема виникає при зміні політичного режиму в державі під час соціальної революції, при виникненні нових держав або припиненні їх існування, при територіальних змінах у державі тощо. Тим самим підтримуються головні параметри еволюційного державно-правового процесу, що не міняють системи влади та її конституційні інститути, основи конституційного ладу і законодавства.

Конституційний розвиток більшості держав світу носить циклічний характер. Україна у своїй конституційній історії також зазнала кілька циклів розвитку, які, як правило, супроводжувалися або катастрофічними переходами від однієї моделі політичної системи до іншої, або черговою конституційною, або політичною кризою. Тому згадка про правонаступництво і її так звані «розриви» в аспекті конституційного права пов'язані виключно з його провідною роллю в побудові й функціонуванні правової системи. Її «перерви», «розриви» пов'язані або з формуванням нової влади, або корінними реформами конституції і законодавства.

У зв'язку з цим питання про те, що є першопричиною нестійкості конституційного розвитку політичної системи України, є досить цікавим у доктринально-пізнавальному плані і, на жаль, злободенним з погляду сучасної конституційної ситуації в Україні.

Вагому, хоча далеко не детермінуючу, роль в подібній нестійкості конституційного розвитку України відіграють системні протиріччя і конфлікти, що існують в механізмі взаємовідносин громадянського суспільства і держа-

ви. Причому йдеться не тільки і не стільки про можливу суперечливість Конституції як документа, що володіє вищою юридичною силою, а про реалістичність конституційних положень, їх реалізованості та фактичної складової, тобто про те, що прийнято називати фактичною конституцією.

Можливо, саме тому, в числі основних чинників, що руйнують основи конституційного ладу або являють потенційну небезпеку для нього, дослідники відзначають не тільки наявність суперечностей та прогалин у нормативних правових актах різного рівня, а й недоліки механізму реалізації прийнятих нормативних правових і правозастосовних актів, а також відповідальності за їх невиконання; відсутність ефективного механізму притягнення до відповідальності органів державної влади, посадових осіб за дії, що порушують засади конституційного ладу або являють потенційну небезпеку їх порушення; антиконституційні цілі діяльності громадських об'єднань; зростання злочинності, системне проникнення організованої злочинності в публічно-владні структури; політичний, національний, релігійний екстремізм і тероризм як вищі форми їх прояву; економічне розшарування населення, відсутність соціального партнерства між державною владою і громадянським суспільством тощо.

Тому, системні протиріччя і конфлікти між громадянським суспільством і державою можуть носити і системоутворюючий характер, якщо вони продукують форми, що сприяють їх виникненню і сприяють стійкості їх перебігу. Іноді вони можуть виконувати і позитивну функцію. Негативним фактором може бути відсутність конституційно передбачених механізмів їх уникнення і подолання, небажання гасити такі протиріччя і шукати шляхи виходу з конфлікту, його свідоме розпалювання. Безперечно, в цьому виявляється негативна функція конфлікту.

Виходячи з цього, під системними конституційними конфліктами слід розуміти гостру форму відкритого протистояння в політико-правовій взаємодії пріоритетних суб'єктів конституційно-правових відносин (народ, держава, органи державної влади, територіальні громади), що виражаються в їх діях (бездіяльності) відносно найвищих конституційних цінностей (людське життя, свобода, права людини, влада, суверенітет), їх визнання, гарантування, захисту тощо. Як правило, причиною таких конфліктів є істотні суперечності в системі конституційного ладу в результаті взаємовідносин громадянського суспільства і держави.

Перша модель - конституція виступає в як основна «операційною системою», за допомогою якої політичні та юридичні механізми суспільства структуровані. Друга модель – конституція розглядається як ряд моральних концепцій, які є кращими моральними ідеалами, якими суспільство має керуватися. Третя модель - конституція може бути оформлена як елемент, який визначає національну ідентичність.

Отже, конституційна практика, яка ґрунтується на спрощеному розумінні протиріч і конфліктів між громадянським суспільством і державою, напри-

клад, їх зведення до базових складових політичної системи суспільства, створює умови для виникнення подібних протиріч і деструктивного перебігу відповідних конфліктів. Навпаки, політичні режими, які прагнуть до виявлення існуючих протиріч і конфліктів у системі конституційного.

1. Бондарь Н. С. Конституционные пробелы и конфликты как отражение социальных противоречий: в контексте практики Конституционного Суда РФ / Н. С. Бондарь // Экономический вестник Ростовского государственного университета. Terra Economicus. – 2010. – Том 8. – № 1. – С. 70–71.

2. Шульженко Ю. Л. Конституционные коллизии / Ю. Л. Шульженко // Юридическая энциклопедия / отв. ред. Б. Н. Топор - нин. – М. : Юристь, 2011. – С. 447.

3. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія / А. Єзеров. – Одеса : Юрид. л-ра, 2008. – С. 20–22.

Аділова Р. К.

*студентка Херсонського факультету
Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Новікова М. М.

*професор кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОНСТИТУЦІЙНІ ВИТОКИ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Формування сучасних цивільно-правових джерел виступає одним із провідних питань розвитку цивільно-правової науки та практики. Сучасні підходи, які виступають основою формування вітчизняного приватного права, характеризуються лібералізацією кола джерел цивільного права та відходом від звичного для радянської епохи позитивістського ставлення до звичного кола джерел. У той же час дискусійний характер процесу лібералізації у формуванні джерел цивільно-правової галузі, призводить до необхідності наявності серед системи джерел тих фундаментальних засад, які виступають непорушним гарантуванням цілісності приватного права. Такими фундаментальними засадами вважаємо конституційні норми, які виступають гарантіями реалізації особистих немайнових прав особи. Враховуючи позицію Конституції України в системі джерел цивільного права як первинного (базового)